

SCHOPNOSTI MOZKU ZACHÁZET SE SLOVY

Pro paměť je nejdůležitější přeměnit suchá slova na stránce v živoucí, pohyblivé a barevné obrazy. Zároveň s tím nám mnohé příklady v první části ukázaly důležitost využití originality samotných slov – manipulování s jejich tvary a zvukem, které umožní zformování představ a vytvoření háčeků, kterými se tyto představy zachytí v paměti. *Systém využití mozku* se nesnaží jazyku vyhnout, ale zaměřuje se na samotnou základnu jazyka. Snaží se však nahradit závislost pouze na slovech samotných.

Dobrá paměť *využívá* slova tím, že nad nimi přebírá kontrolu, přetváří je v jednotlivé nástroje paměti a využívá jejich potenciál k podpoře představivosti.

Je ironií, že tolik lidí shledává slova těžkými k naučení, snaží si je zapamatovat na základě jejich neurčitěho významu, místo toho, aby je využili jako základu paměti. Velmi mnoho informací, které se my všichni musíme naučit, má slovní formu a jedním z klíčů *Systému využití mozku* je uvědomění si moci samotných slov.

Musíme se učit jména lidí, míst, společností, knih. Každý den trávíme čas procházením seznamů adres, slovníků a velmi často vyhledáváme informaci, kterou jsme už hledali mnohokrát předtím, a kterou budeme nejspíše hledat v budoucnu zase.

Vedle slov, která potřebujeme znát, existují i slova, jejichž znalost by se nám hodit – cizí slova; užitečná nová slova v našem vlastním jazyce; slova, která tvoří rýmy, citáty, statě a poznámky. Slova mohou být nevýrazná, komplikovaná, nelogická a matoucí – *Systém využití*

mozku však umožňuje nacházet ve slovech samotných neefektivnější způsoby jejich zapamatování.

Protože se jazyk často mění a není zásadový, proč toho nevyužít?

Reklama to dělá neustále, nachází věty, které mají více než jen jeden význam – a díky tomu si je lze zapamatovat více než jen jedním způsobem: „Všechno, co děláme, záleží na vás“, „Vy jste klíčem k úspěchu“. Pracovníci reklamy dobře rozumějí tomu, jak si hrát se slovy, anagramy a jak upoutat a soustředit naši pozornost na jména jednotlivých značek: „Guinness – naprostý génius“, „SEGA: trvá věky stát se tak dobrým“, „Zajímavé Nápadité Nintendo“. Dokonce i vytvářejí nová slova, která je lehké si zapamatovat.

George Eastman, například, potřeboval vymyslet zapamatovatelné slovo k pojmenování a reklamě svého nového fotografického procesu. Použil neobvyklá písmena, jednoduchou, ale výraznou konstrukci – dokonce využil zvuk ‚kliknutí‘ spouště fotoaparátu – a přišel s názvem: Kodak!

Pamatování slov se stává snadnějším, když si zvyknete soustředit se na ně, pozorně si prohlédnout jejich tvar a naslouchat jejich zvuku. Například dnešní angličtina kombinuje prvky z velikého množství zdrojů, mezi něž patří řečtina, latina, francouzština a němčina – a když si zvyknete tyto zdroje hledat, slova ožijí energií svého původu a svých částí. Stejně tak je tomu s dnešní češtinou, která přebírá v současné době hlavně anglické výrazy.

Máme slova ve slovech, slovní spojení, neobvyklé konstrukce a dobře pamatovatelný systém písmen. Jak už jsme viděli na příkladech v první části knihy, čím více představ slovo vytváří, tím lépe si ho můžeme zapamatovat jako součást seznamu nebo příběhu. Kombinováním představivosti a smyslu pro detail můžete převzít nad slovem kontrolu.

Dívejte se po možnostech

V některých případech spoléhá proces nejvíce na zrak. Podívejte se například na tato tři slova: PAHORKATINA, INSTRUMENT a PUBLIKACE. Ke všem těmto slovům existují slova podobná, ať už skladbou, zvukem nebo významem, a tak, když se je snažíme zařadit do nějakého úkolu k zapamatování, hrozí nebezpečí omylu.

Vše se však vyjasní, jakmile si všimnete ve slově PAHORKATINA slova horká. Vaše představa teď může zahrnout plápolající oheň v horách nebo divadelní hru odehrávající se uprostřed pahorků Sahary, vaše paměť získala další ‚háček‘ – ale zároveň potvrzení přesného slova, které se máte naučit.

Ve vaši představě můžete vidět někoho pít rum, a hrát přitom na hudební INSTRUMENT – a proč si nepředstavit kamaráda, jak čte nějakou PUBLIKACI pod blikající lampou? Slova náhle ožila a do hry vstoupily důležité smysly hmatu, chuti, čichu a zraku.

Poslouchejte zvuky

V jiných případech se dají pomůcky ve slovech *uslyšet*.

Někdy můžete v části nebo v celém slově objevit alternativní významy. Čtyři slabiky slova KONDOLENCE, například, zní stejně jako několik jiných slov, a můžete si tak vytvořit zapamatovatelné obrazy kondolujících příbuzných, kteří právě vyfárali z dolu – nebo muže v černém, který prodává kondomy pro milence!

Učíte se například seznam amerických států a potřebujete si zapamatovat slovo ARIZONA. Můžete si představit koně nebo chrta se jménem Harry (vypadá třeba jako Harry Belafonte), kterého jeho pán hledá v zóně pro chodce. Ve skutečnosti jde jen o malou změnu zvuku a z ARIZONY máte *Harryho v zóně!*

TENNESSEE nabízí toho, kdo něco nosí: *ten nosí*; MINNESOTA se může stát *mini soda*,... a tak dál, až si celý seznam přetvoříte a získáte nad ním kontrolu.

Vyzkoušejte si to

Zkuste přetvořit následující seznam slov, hledejte očima – a sluchem – představy a pomůcky zapamatování. Použijte všechny techniky, které znáte, abyste změnili abstraktní slova v pamatovatelné obrazy.

ALJAŠKA, KNIHOVNA, KRABICE, GENEZE,
INTERVENCE, DELAWARE, KOMORA,
PARABOLA

Porozumění slovům

Vedle možnosti naleznout nové ‚významy‘ slov může smysl pro detail vynést na světlo i významy *skutečné*. Víte-li něco o původu slova a jeho konstrukci, může to vést k daleko lehčímu zapamatování – zvláště jeho správného pravopisu – takové objevy obvykle uděláte, když slovo rozdělíte.

Studenti, kteří se například učí anglicky, zjistí, že si lépe zapamatují slovo CUPBOARD (příborník) a budou ho správně psát, když si oddělí ‚cup‘ (šálek) od ‚board‘ (police) a uvědomí si původ celého slova. Stejně tak si rozdělíme HANDKERCHIEF (kapesník) na ‚hand‘ (ruka) a ‚kerchief‘ (šátek); takový jednoduchý zákrok může pomoci dokonce i rodilému Angličanovi zapamatovat si správné hláskování. Komplikovaná nová slova se tak stávají snazšími pro zapamatování.

UČENÍ CIZÍCH JAZYKŮ

S trochou představivosti se můžete naučit vidět propojení slov různých jazyků. To je někdy možné odhalit

pohledem na napsané slovo, jindy zase soustředěním na zvuk. Pohledem můžete *vidět* podobnost francouzského slova LETTRE (dopis) a anglického LETTER, ale musíte *slyšet* německé slovo BOOT (člun), aby vám připomnělo anglické slovo BOAT.

Představitivost je ještě důležitější tam, kde musíte udělat jeden ‚krok‘ navíc, abyste našli spojení mezi slovy různých jazyků. Informace si daleko lépe pamatujeme, když víme, že jim rozumíme, a tak chvilka uvažování nad slovem může být dobře stráveným časem. Nikdy například nezapomenu německé slovo pro přístav ‚Hafen‘ – jen proto, že můj učitel se kdysi zmínil o jeho spojení s anglickým slovem ‚haven‘ (nebesa).

Podobně francouzské ‚tapis‘ znamená ‚koberec‘ – což je jasné, když si uvědomíme, že první koberce bývaly pověšeny na stěnách jako *tapiserie*! Když existují taková spojení, jejich použití dává smysl. Co dělat, když spojení nevidíte? Převzmete nad informací kontrolu a spojení si *vytvoříte*. Můžete si vymyslet podobnost významu českého slova s cizím slovem, a můžete si také vymyslet logiku složitého hláskování tam, kde se zdá, že žádná neexistuje.

Techniky pamatování jsou zvláště důležité při učení nového jazyka, protože k vybavení si potřebné informace mohou stačit i ty nejjemnější pomůcky. Použitím technik *Systému využití mozku* se můžete slovo naučit, několikrát ho použít – z paměti raději než jeho vyhledáním – a zjistit, že si ho snadno pamatujete, i když si nejste vědomi proč.

Při učení cizího jazyka pomocí *Systému využití mozku* je zapotřebí udělat tři hlavní kroky.

První krok

Prvním krokem je nalezení zdůvodnění neznámého slova, které má v češtině určitý význam. Jak je vysvětleno výše, toho by mělo být dosaženo soustředěním se na

slovo, prozkoumáním všech možností vzhledu, zvuku a významu slova.

Někdy, zvláště u slov, která používáte pravidelně, stačí k vybavení z paměti jeden jediný spojovací obraz. Ten musí spojovat dva prvky: představu, kterou jste si vytvořili přetvořením cizího slova, a skutečný český překlad. Obraz se stává vašim zdůvodněním, proč si pamatujete, že toto slovo znamená to druhé – logickou formou, která je základem paměti.

Níže jsou dvě sady příkladů – první z francouzštiny, druhá z němčiny. V obou případech začněte pozorováním pěti cizích slov, pak se snažte probat jejich možnosti k zapamatování a vytvořte si v hlavě představy. V závěru se vraťte k původním pěti slovům a přezkoušejte se z jejich významů. Tento postup je zvláště vhodný, když se slova učíte poprvé – avšak i když je už znáte, je užitečné si zapamatovat dané obrazy a zkusit si sílu představivosti.

Francouzština

PORTE, MAISON, SUD, MATIN, VENT

PORTE znamená DVEŘE

Podívejte se na dveře, které jsou vám při tomto čtení nejbližší. Představte si, že je prudce otevíráte... a jste překvapeni postavou muže, který za nimi stojí. Muž je oblečený do honosného obleku, na hlavě má čepici s kšiltem a uklání se vám. Jeho přítomností jste značně překvapeni a ptáte se ho, co za vašimi dveřmi dělá. Muž se uctivě uklání a říká, že je ve vašem domě novým *portýrem* – dveřníkem. Na důkaz svého poslání za vámi ihned zavírá dveře a jiné otevírá.

Tento obraz působí jako silná připomínka pokaždé, když si potřebujete vzpomenout na francouzské slovo pro ‚dveře‘. Je vždy užitečné, když scéna zahrnuje nějaký objev nebo náhlou zkušenost, protože hlavním cílem

je vytvoření rychlého porozumění. V tomto případě otevíráte dveře, abyste zjistili, co je za nimi – stejně tak, jako používáte tyto techniky zapamatování k tomu, abyste zjistili, který překlad cizího slova je za určitým slovem. Ačkoli většina lidí, kteří se francouzsky neučili, nezná slovo ‚porte‘, zná slovo ‚portýr‘. Ze zkušenosti vím, že připomínka bude pravděpodobně úspěšnější, když vytvořené představy budou samy spojeny s objevem.

Tyto ‚dveře‘ musí být otevíratelné z obou stran. Scéna popsaná výše vám připomene francouzské slovo, ale potřebujete chvilkové zamyšlení, abyste mohli přeložit francouzštinu do češtiny.

Po soustředění se na dveře, a na to, co je za nimi, se zaměřte na osobnost portýra. Tyto dveře jsou snad pouze jedněmi z mnoha v okolí. Když pozorně nasloucháte, slyšíte, jak portýr chodí po domě a otevírá a zavírá jednotlivé dveře.

Vytvořením silných, spojujících představ pro oba klíčové prvky – DVEŘE a PORTE – bude tato scéna pracovat jako mocná připomínka, ať už potřebujete přeložit kterékoli z těchto slov. Když přemýšlíte nad dveřmi, vzpomenete si na objev *portýra* za nimi; a když stojíte před slovem ‚porte‘, napadne vás slovo, které je podobné, a které je se dveřmi přímo spojené: *portýr* a dveře.

MAISON znamená DŮM

Představte si, že se vracíte do svého domu nebo bytu a před vchodem na vás čekají dva policisté a oficiálně vyhlížejší muž, který vám sdělí, že se ze svého bytu musíte vystěhovat. Usoudíte, že jediným prostorem, který vám zůstává, je *mezanin*, prostora mezi přízemím a prvním patrem. Nemáte kam jít, a tak se rozhodnete všechny své věci do tohoto mezaninu přenést, vaším domovem se stal mezanin, něco, co *zní* velmi podobně jako francouzské slovo pro dům. Že by všichni Francouzi bydleli jako vy, v mezaninu?

SUD znamená JIH

Toto francouzské slovo existuje i v našem jazyce, má však zcela jiný význam. Je tedy zapotřebí naleznout spojení českého ‚sudu‘ s francouzským slovem označujícím jih.

Zamyslete se nad asociací, kterou vám slovo ‚sud‘ vyvolá, nejspíše si představíte chladné sklepy plné vyrovnaných řad sudů s vínem. Těžko byste však takový sklep hledali v Praze nebo na severní Moravě, za vínem se přece jezdí na *jih*, na jižní Moravu.

Příště, když se setkáte s francouzským ‚sud‘, nevzpomenete si pouze na význam totožného českého slova, ale také na jeho správný překlad ‚jih‘.

MATIN znamená RÁNO

Rána nemáte rádi, když vstáváte příliš brzy, jste nejméně ještě hodinu *zmateni*, zakopáváte o nábytek, motáte se v kuchyni a v koupelně, a to vy nejste po ránu nejhorší, vzpomenete si na svého kamaráda *Martina*, ten je příkladem ranního pomatení.

Není divu, že si Francouzi ‚zmatení‘ v jen trochu upravené podobě zvolili jako název tohoto období dne!

VENT znamená VÍTR

Toto slovo je vám důvěrně známé. Nikdo přece nesedává rád v restauraci pod *ventilátorem*, kde bývá průvan – vítr! Jak vzniká vítr v přírodě? Nejspíše si ti nahoře, kteří řídí dění na zemi, odpouštějí nadbytečný vzduch ze svých duší jízdnicích kol pomocí *ventilků*!

Němčina

LOCH, VIERTEL, RICHTER, FEIERTAG, BECHER

LOCH znamená DÍRA

Představte si tu scénu: díra na silnici obestavěná pytly s pískem a kolem dělníci opření o své lopaty. Náhle vylézá z hlubin díry *Lochnesská* obluda, vztyčí se nad

dělníky, a ti v panice utíkají pryč. Když se vám podaří dostat blíže, zjistíte, že díra je plná vody: je to snad skutečné pověstné jezero *Loch Ness*?

Příště, když se setkáte v němčině se slovem ‚loch‘, vzpomenete si na slavnou obludu a na *díru* ve vozovce. A naopak, když uvidíte díru, napadne vás, že by z ní mohla vylézt *lochnesská* obluda.

VIERTEL znamená ČTVRTINA

Představte si, že sedíte doma v pohodlí, čtvrtíte nějaké ovoce a pojíždáte vám přidělenou čtvrtinu sladkostí. Vše zapíjíte čtvrtlitrem mléka. Náhle vám hrníček vyklouzne z ruky, proletí vzduchem... a mléko potřísní fotografii z prázdnin, kterou máte na stolku. Mléko zcela zničilo čtvrtinu snímku, právě v tom místě, kde se na vás usmívala vaše slovenská přítelkyně *Viera*, která pracuje v televizi!

RICHTER znamená SOUDCE

Sedíte u soudu a díváte se, jak slavný soudce odsuzuje dlouhou řadu vězňů. Jeho hlas je hlasitější a hlasitější, soudce ve vzteku vyskakuje a bouchá pěstí do stolku. Jeho zuřivost je jako zemětřesení, ve stěnách a v podlaze místnosti se objevují trhliny a vězni utíkají do bezpečí svých cel.

Někdo do soudní síně přinesl zařízení na měření síly zemětřesení a teď zjišťuje, jaké síly soudcův vztek dosáhl podle *Richterovy* škály. Všichni se sbíhají, aby se mohli podívat, jakou hodnotu přístroj ukazuje. Jediný člověk, který s údajem nesouhlasí, je samotný soudce, který tvrdí, že jeho zemětřesení bylo daleko intenzivnější.

FEIERTAG znamená PRÁZDNINY

Představte si, že procházíte letištěm, táhnete za sebou kufr a chystáte se na zaslouženou dovolenou. Na celnici stojí hasič v plné výzbroji, zabraňuje cestujícím vstoupit

do bezcelního prostoru a své počínání všem opakovaně vysvětluje slovy, „Je tam *fajer, tak tak...*“

Jeho zvláštní slova slyšíte ještě další půlhodinu, a když konečně můžete projít, vidíte, že oheň – *fajer* – zničil na stěnách všechny ty pěkné plakáty lákající lidi na *dovolenou* a *prázdniny*. Jaké je vaše překvapení, když v letadle vedle vás sedí hasič, který *fajer* oznamoval cestujícím a letí také na svou dovolenou.

BECHER znamená ŠÁLEK

Sedíte v baru a přemýšlíte, co budete pít. Zaujme vás muž, který sedí opodál a upíjí z pěkného malovaného šálku. Jste zvědaví, co v něm má a žádáte barmana o „to, co pije ten muž naproti“.

Jaké je vaše překvapení, když upijete a podle hořkosladké chuti, ale i vůně, poznáváte, že v tomto baru nalévají do šálku *becherovku*! Barman vám potvrzuje, že v jeho nálevně se *becher* podává v šálku a mnozí hosté, když žádají ‚šálek‘, objednávají si tím automaticky *becherovku*...

PODOBNOSTI A OMYLY

Všechny tyto příklady užívají silné představy k vybavení si potřebného údaje a vytvoření nových spojení mezi slovy různých jazyků. Někdy je však ještě těžší pamatovat si na výrazy, mezi kterými už jsou spojení – například slova, která jsou v cizích jazycích pravopisem téměř stejná.

V takovém případě nespočívá obtížnost v pamatování si celého nového slova, ale ve vybavení si přesného rozdílu pravopisu. Paměťová technika se nemusí tolik soustředit na obecné připomínky, ale musí postihnout více detailů slova.

Nejlépe je uvědomit si, co přesně si potřebujete zapamatovat. Cizí slovo bude často rozdílné pouhými dvěma